
**РОЗДІЛ II. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ Й
МЕТОДОЛОГІЇ**

УДК 657

**Виговська Н.Г., к.е.н., доц.
Житомирський державний технологічний університет**

**ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ НА ЕТАПІ ФОРМУВАННЯ
ГЛОБАЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ**

В статті обґрунтовано необхідність створення нової концепції господарського контролю, яка відповідатиме сучасним умовам становлення глобальної світогосподарської системи

Постановка проблеми. Тема державного контролю була актуальною в умовах командно-адміністративної системи і залишається актуальною сьогодні. В умовах переходу до ринку значно підвищується роль господарського контролю, який в умовах розвитку ринкових відносин, впровадження різноманітних форм власності, охоплення приватизацією різних галузей потребує суттєвого удосконалення.

Метою написання статті є обґрунтування необхідності створення нової концепції господарського контролю, яка б відповідала сучасним умовам становлення глобальної господарської системи.

Викладення основного матеріалу дослідження. Характерна для нашого часу прискорена реалізація тріади «лібералізація – стабілізація – приватизація» за відсутності інституціонального і законодавчого забезпечення реформ, відкладеного на якийсь період, зовсім не гарантує розбудови ринкової економіки чи хоча б її підвалин. З цього приводу В.І. Хорошковський пише: «Те, що було створено у нашій країні, представляє собою дивну суміш ринкового і натурального (а не соціалістичного) господарства, яка навряд чи виявиться здатною трансформуватись еволюційним шляхом у нормальну життєздатну ринкову економіку. Цей факт, старанно ігнорований найвищими вітчизняними керівниками, уже визнали наші закордонні порадики, під керівництвом яких ми й спромоглися на такі «успіхи» [1, с.61]. Вказуючи на низку побічних наслідків реалізації фінансових програм, автори нової стратегії допомоги Світового банку України зазначають, що ці наслідки вже призвели до зміни політичної економії в країні, але не так, як сподівалися – «від плану до ринку», а від бюрократичного

соціалізму до «шахрайського» капіталізму. За свідченням закордонних експертів, тіньовий сектор в економіці України складає 40% [2, с.33].

Внаслідок нескоординованої трансформації система фінансового контролю досі витрачає непропорційно великі ресурси на своє утримання, зберігає багато рис пострадянського періоду, є реально застарілою і фактично не забезпечує необхідного прогресу у стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни в державі [3, с.140]. Сьогодні до переліку міністерств, відомств та інших державних структур, що мають право перевіряти суб'єктів господарювання всіх форм власності, входить 26 органів, 18 з них наділені правом безпосередньо накладати адміністративні стягнення. Інші ж органи здійснюють це за допомогою Державної податкової адміністрації України. Чимало підприємців зазначають в своїх листах, що протягом одного дня їх перевіряють по 3-7 разів. В середньому суб'єктів підприємницької діяльності перевіряють близько 10-15 разів на рік. Такий підхід до організації контрольно-перевірочної діяльності призводить до додаткових державних витрат, зайвого перевантаження працівників контролюючих органів, а також негативно впливають на підприємницьку діяльність [4, с.30-31].

Вважаємо, що однією з причин кризової ситуації, яка склалась в області державного фінансового контролю, є відсутність впровадження наукових розробок щодо удосконалення контролю в практику його здійснення.

Каленський М.М. та Стефанюк І.Б. пишуть: «У вітчизняній літературі вже робилися спроби дослідження державного фінансового контролю підприємницької діяльності. Але вони, в основному, зводилися до розгляду проблематики фінансово-господарського контролю й державного контролю господарської діяльності, які мали свою специфіку, форми і методи здійснення. По суті, у попередніх роботах досліджувалися економічні й правові відносини щодо здійснення контролю, властиві або командно-адміністративній економіці, або системі управління власника. Адже у вітчизняній науковій літературі та у виданнях країн ближнього зарубіжжя практично немає теоретичних розробок, пов'язаних з його організацією: не визначено його сутності, об'єктів і суб'єктів, не розроблено питань функціонування його органів, форм і методів їхньої роботи» [5, с.137]. Як наслідок цього, на сьогоднішній день не окреслено правове поле такого контролю, а на практиці спостерігається дублювання державного фінансового контролю в одних сегментах економіки за відсутності або недостатності його в інших, зниження ефективності функціонування органів державного фінансового контролю в цілому.

Недостатню наукову розробленість питань державного фінансового контролю можна пояснити тим, що протягом минулих років його роль як елемента єдиної системи державного управління знижувалась, і лише кризовий стан економіки держави та державних фінансів змусив привернути увагу до практики здійснення державного фінансового контролю. Недооцінка контролю зумовлені також тим, що він здійснюється у площині переплітання державних, регіональних, корпоративних та індивідуальних інтересів (рис.1).

Рис 1. Контроль як переплетіння інтересів різних суб'єктів

Ми поділяємо позицію Потарикіної Л.Л., яка стверджує: „Організація контролю, його мета й завдання, форми і методи завжди тісно пов'язані з типом держави, залежать від того, який клас стоїть при владі” [6, с.4].

Сьогодні в системі виробничих відносин контроль виступає як об'єктивна необхідність. Це досить важливо, оскільки «розвиток контролю нерозривно пов'язаний із вирішенням актуальних завдань в економіці України — збільшенням обсягу виробництва, зниженням собівартості продукції, підвищенням продуктивності праці, виявленням і використанням внутрішньогосподарських резервів» [7, с.69].

Корінна перебудова господарського і фінансового механізму неминуче викликала і відповідну перебудову контролю в країні. Необхідність такої перебудови диктувалася тим, що сформована в умовах панування адміністративних методів управління система контролю була неефективна, зайво дробова, замкнута на відомчих інтересах, багато в чому залежала від тих організацій і посадових осіб, яких вона покликана була контролювати. Білуха М.Т. про стан фінансового контролю в ті часи пише: “Фінансово-господарський

контроль в умовах адміністративно-командної системи управління народним господарством був засобом закріплення влади панівної верхівки та обслуговування її інтересів” [8, с.6]. В процесі контрольних процедур, ревізій діяльності підприємств функції контролю зводились до перевірки того, як адміністрація виконує вказівки вищого керівництва, незалежно від їх економічної доцільності та відповідності чинному законодавству. Таким чином, підприємства були не зацікавлені в підвищенні ефективності виробництва.

Основну мету фінансового контролю при соціалізмі вдало сформулював Е. Вознесенський: “...фінансовий контроль при соціалізмі — це діяльність державних і суспільних органів, що складається в перевірці обґрунтованості процесів формування і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою дотримання планових пропорцій у розширеному соціалістичному відтворенні” [9, с. 9]. В ході демонтажу командно-адміністративної системи в умовах незалежності України було змінено пріоритети, які забезпечують поступальний розвиток економіки. Основою вирішення фінансових проблем держави тепер визначено не адміністративні методи управління і фіскальні функції, а першочергове зміцнення фінансів суб'єктів підприємницької діяльності, інших юридичних осіб та домашніх господарств через застосування методів правового і економічного регулювання [5, с.106].

В сучасних умовах функція контролю стає основною для гарантії дотримання всіма суб'єктами господарювання правил ведення бізнесу, які надають широкі можливості і свободу підприємцям, інвесторам, менеджерам. У ході проведення економічних реформ в Україні спостерігається істотне зниження сфери державного управління економікою, перехід до м'якого державного регулювання процесів, що відбуваються в національному господарстві.

Сформульоване нами сучасне призначення сутності державного фінансового контролю підприємницької діяльності впливає з трьох основних функцій, об'єктивно притаманних контролю, – інформаційної, профілактичної і мобілізуючої та його основних складових, які визначають його мету, завдання, суб'єкти і об'єкти, предмет, принципи і форми контролю [5, с.138].

Таким чином, перехід від однієї формації до іншої завжди супроводжується змінами в контрольних функціях суб'єктів контролю. Це підтверджує Й. Лесів, який пише, що “при плануванні переходу від командно-адміністративної економічної системи до ринкової необхідна розважлива обережність і обґрунтована необхідність. Контрольні функції в суспільстві досить

різноманітні, причому сфера їхнього поширення при переході від однієї формації до іншої постійно розширюється, змінюються задачі контролю, його зміст, організаційні форми його здійснення внаслідок причин економічного, політичного і соціального характеру” [10, с.5].

Після початку реформ у Росії в серпні 1991 року, що призвели до розпаду СРСР та виникнення СНД, перед суспільством постала задача переосмислення ролі держави в управлінні національною економікою і сутності державного фінансового контролю як невід'ємної частини державного управління, маючи на увазі, що «ослаблення контрольної функції призводить до формалізму здійснення управління. Від дієвості контролю, таким чином, залежить значною мірою ефективність роботи органів управління” [11,с.14]. Суспільству в цих нових змінених умовах слід відповісти на три споконвічних питання: що контролювати, навіщо і яким чином. В цих умовах з'явилося багато нових напрямів фінансового контролю, що були відсутні в планах контрольних органів, яким не приділялось належної уваги при адміністративній системі керівництва. Сформувалась велика сфера діяльності для фінансового контролю [12, с.48]. Зокрема, до нових напрямів державного фінансового контролю можна віднести аудит ефективності.

І оскільки чинна система фінансового контролю застаріла, не враховує реалій сьогодення, суперечить принципам побудови демократичної держави, вона потребує невідкладного, належним чином опрацьованого, якісного реформування.

Сьогодні існує понад 10 законопроектів, підготовлених народними депутатами, які пропонують тим чи іншим шляхом реформувати систему державного фінансового контролю, та 2 урядових. Зазначені проекти законів не визначають належним чином поняття державного фінансового контролю, системи органів фінансового контролю, особливостей його здійснення щодо установ, які утримуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, загальнодержавних позабюджетних фондів, державних (казенних), акціонерних та приватних підприємств. Не приділено належної уваги юридичному статусу працівників контрольних служб, який би гарантував незалежність від втручання органів влади, захист і гарантій у випадках протиправних дій, спрямованих проти них [5, с.134].

Незважаючи на те, що перехід до ринку був великим кроком вперед, майже всі науковці зазначають, що саме ринкова економіка сприяла виникненню ряду нових проблем щодо фінансового контролю, а саме:

а) бюджетна криза протягом всіх ринкових реформ диктує нагальну потребу розробки принципово нових підходів до здійснення державного контролю над бюджетними потоками. Незважаючи на наявність у структурі органів державного управління спеціальних інститутів фінансового контролю, суспільство не задоволене результативністю їхньої діяльності. Фінансовий контроль має здійснюватись не тільки в межах, визначених законодавством (відповідати закону), але й бути доцільним, ефективним, окупним [11, с. 105];

б) в результаті ринкових перетворень в Україні склалась нова фінансова система, що є адекватною ринковим відносинам. Однак, виступаючи як об'єкт системи державного фінансового контролю, вона вимагає переробки сформованої системи контролю на новій концептуальній основі;

в) сьогодні суттєво змінилась природа предмету фінансового контролю. Фактично повсюдно поряд з коштами і майном фінансового контролю підлягають операції з фінансовими інвестиціями і нематеріальними активами, а демократизація, роздержавлення, лібералізація цін викликали до життя нові сфери підприємницької діяльності (обслуговування боргових зобов'язань юридичних осіб, аудиторські і консалтингові послуги тощо), щодо яких контрольні функції держави не були законодавчо закріплені (звідси вибух всездозволеності і шахрайства) [13, с.106]

До цього переліку необхідно додати і ряд “старих” проблем, які перейшли нам у спадок від СРСР. При всій очевидній необхідності розробка концепції державного фінансового контролю, адекватної новим реаліям, затяглася на багато років. Ще в 1973 році Е.А. Вознесенський справедливо відзначав, що «ознайомлення з практикою організації фінансового контролю і зіставлення її з теоретичною розробкою, що мається в спеціальній літературі, дозволяє зробити висновок про відоме відставання теорії від практики. Замість того, щоб бути діючим знаряддям удосконалення практики, теорія фінансового контролю нерідко лише пасивно відбиває окремі її сторони» [9]. Такий стан речей зберігається й у наш час. Рябчиков П. писав: “Необхідно критично усвідомити багаторічну практику контролю, відповідність його сучасним умовам” [14, с.4]. Існуюча система контролю неоднократно підлягала різкій критиці за її неефективність, надлишкову дрібність, велику кількість не завжди необхідних перевірок, замкненість на відомчих та місцевих інтересах [15, с.36].

Сьогодні перед фінансовими органами країни поставлена задача підсилити дієвість фінансового контролю за дотриманням режиму економії, вишукуванням додаткових фінансових ресурсів, удосконалювати економічну і контрольну-ревізійну роботу. Федосов В.М. закликає, що при цьому фінансові органи у своїй

діяльності повинні виключити фінансову регламентацію і зайву опіку підприємств, підсилювати взаємодію з іншими контролюючими і правоохоронними органами, здійснювати контроль за якістю й ефективністю відомчої контрольно-ревізійної роботи, надавати методичну і практичну допомогу підприємствам в організації фінансово-економічної роботи [16].

З цього приводу Ю. Данілевський пише: „На початковому етапі переходу до ринкових відносин широко була розповсюджена думка, що в умовах ринку повинні послаблюватись контрольні функції держави. Сьогодні погляди змінюються, але не настільки швидко, як слід було б на фоні того, що трильйони державних коштів витрачаються не за призначенням, а то і просто розкрадаються” [17, с.3].

Однак в даному випадку важливо не впасти в іншу крайність: надмірний державний контроль. Контроль не повинен бути ні недостатнім, ні великим. Якщо недостатність контролю деморалізує, то великий контроль завжди заважає нормальній роботі, знижує самостійність, ініціативу і почуття відповідальності [18, с.135].

Досить погану службу в даному питанні і зіграло сліпе наслідування досвіду ринкових відносин Заходу. Наприклад, скасування державного фінансового контролю в сфері діяльності акціонерних, змішаних та інших підприємств та організацій недержавного сектору пояснюється часто відсутністю такого контролю в західних країнах. Але не слід забувати, що у них ринкова структура формувалась протягом багатьох десятиріч, при суворих правилах та відповідальності за шахрайство та нечесне фінансове маклерство. Для України потрібен відносно тривалий період часу становлення повноцінної ринкової системи, а головне – час, щоб управлінські, виробничо-комерційні та банківські структури навчилися вести себе “цивілізовано”. Оскільки цивілізованості в поведінці багатьох посадових осіб і у взаєминах між господарюючими суб’єктами немає, суворий контроль необхідний як одна з безумовних умов досягнення цього [12]. Ми погоджуємось з позицією І.Б. Стефанюка, який стверджує: „... сучасний бізнес — це високоорганізована й ефективно функціонуюча система дій підприємців незалежно від форм власності й господарювання у ринковій економіці демократичного суспільства. Ця система нічого спільного не має з хаотичною базарною економікою, що переважає нині в пострадянських країнах, адже її різноманітні форми бізнесу перебувають під впливом досить складного механізму державних і ринкових регуляторів прямої та зворотньої дії [19]. Однак питання поєднання державного фінансового

контролю з недержавним контролем і внутрішньогосподарським до цього часу залишається невирішеним.

Про поєднання централізованого і децентралізованого впливу на об'єкт фінансового контролю пише і М.Білуха: “Досвід показує, що такі заходи не відкидають прямого централізованого впливу на власника капіталу. Шкідливе не централізоване управлінське реагування, а перевищення його міри, відрив вказівок і рекомендацій центральних структур управління економікою від економічної зацікавленості господарюючого суб'єкту. Контроль має своєчасно виявляти якість управлінських рішень ще до виникнення втрат, оскільки перевищення витрат виробництва або відставання в оновленні продукції призводять до втрати ринку збуту на користь конкурентів. Звідси неминуче падіння прибутків, неплатоспроможність, неконкурентоспроможність, банкрутство” [9, с.7].

Погляди М. Білухи поділяє і Н. Хімічова, яка стверджує, що «основний зміст фінансового контролю у відносинах, регульованих фінансовим правом, полягає, у тому числі, у виявленні внутрішніх резервів виробництва - можливості підвищення рентабельності господарства, росту продуктивності праці, більш ощадливого й ефективного використання матеріальних ресурсів і коштів» [20, с.83].

Не можна не погодитись з тим фактом, що у такому великому середовищі, яким на сьогоднішній день є державне управління соціально-економічними процесами, все більшого значення набуває саморегулювання керованих систем. Реальне виконання державних планів і програм органами управління можливо тільки при умовах забезпеченості умов саморегулювання. «Економіка - не машина, яку можна або включити, або виключити. Вона не повинна цілком залежати від державного управління... Тому роль автоматичних механізмів саморегулювання в ній повинні відігравати не стільки ЕОМ, АСУ і т.п., скільки економічні механізми. До них належать потреби людей, матеріальна зацікавленість, господарський розрахунок, прямі договірні зв'язки між господарськими осередками, контроль і регулювання через товарно-грошові відносини, на які важливо повною мірою спиратися як при розробці державних планів, так і в процесі їхньої реалізації... Здається, що загальний напрямок пошуків повинен бути таким, щоб державне планування і управління в цілому базувалось на ефективній системі саморегулювання економіки” [14, с.178].

До розуміння потреби у державному регулюванні економічних перетворень дійшли в останні роки керівники нашої держави. Проте цього не скажеш про значну частину підприємців, які ратують за повне усунення держави від

регулювання ринкових відносин і за ліквідацію інституцій державного контролю.

Ринкові відносини не скасовують необхідності систематичних ревізій та перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств усіх форм власності, прийняття заходів по усуненню та попередженню недоліків. Фінансовий контроль об'єктивно властивий і ринковій економіці, використовується всіма країнами Заходу в тому ступені, в якому диктується політичними та економічними задачами [12, с.48]. За допомогою контролю обмежується вплив стихійних факторів в економіці і створюються необхідні умови, база, підстави для проведення подальших соціалістичних перетворень в народному господарстві [21, с.11].

Отже, необхідно визначитися, яке державне управління потрібне економіці України та яке місце в цьому процесі повинен займати державний фінансовий контроль [19, с. 76-77].

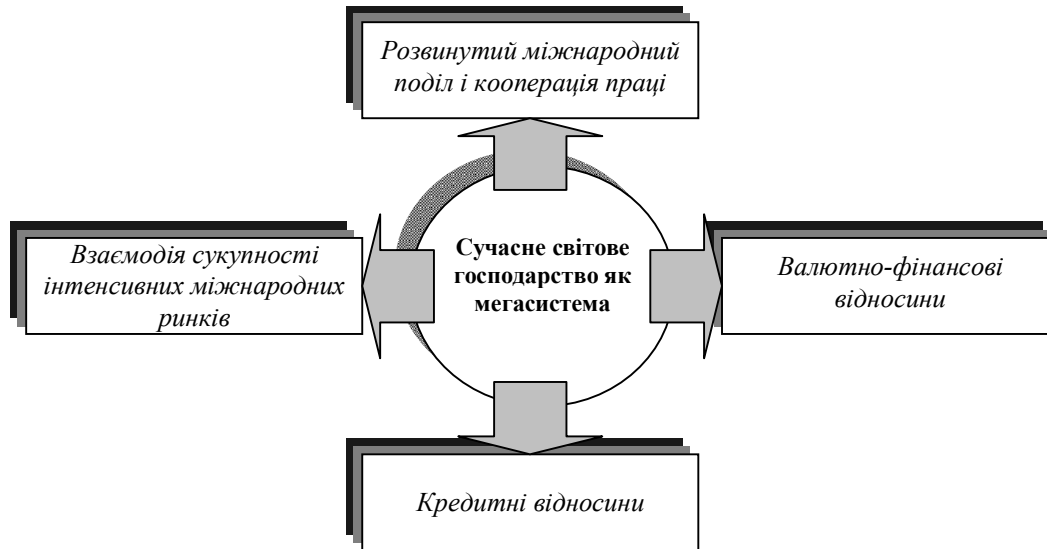
Аналізуючи стан, формулюючи мету і завдання сучасного господарського контролю, слід враховувати той факт, що сьогодні відбувається становлення глобальної господарської системи, і сьогодні є необхідність говорити не про загальнодержавний контроль, а контроль більш високого порядку.

Становлення господарської системи, яка не визнає кордонів національних господарств, пов'язаних стабільними фінансовими, політичними, соціальними і культурними відносинами, – найзначущіший процес, що визначає характер світу на початку ХХІ століття.

Попередня система світових координат, що базується на принципах суверенності національних держав та самостійності національних економік (ці принципи у свій час знизили ймовірність світових революцій), трансформується в деяку глобальну складнопідкорену систему гео економічно інтегрованих національних просторів, стягнутих ресурсними та фінансовими потоками між «новими» формальними суб'єктами глобального фінансового управління – нечітко структурованими (аморфними) сітьовими транснаціональними бізнес-системами (різного роду асоціації ТНК, ТНБ тощо), що є свого роду системоутворюючими вузлами в мережі глобальної економічної павутини. Формується деяка глобалізована «вузлова» економіка зі своїми принципово новими (економічними) суб'єктами – «країнами-системами». При цьому зростає конкуренція між ними. В той же час принцип глобалізації зовсім не означає однорідності або однотипності соціально-економічного розвитку регіонів. В принципі у світі відбувається двоєдиний процес, що складається з двох могутніх,

але протилежних тенденцій: інтеграційних, з одного боку, дезінтеграційних, з іншого.

Філіпенков А.С. і Будкін В.С. стверджують: «Сучасне світове господарство представляє собою розгалужену, складну мегаекономічну систему, цілісність якої забезпечується розвинутим міжнародним поділом і кооперацією праці, взаємодією сукупності інтенсивних міжнародних ринків, валютно-фінансовими і кредитними відносинами» [22, с.70].

Рис. 2. Світове господарство як мегасистема

Інтернаціоналізація господарства, створення спільних підприємств з участю вітчизняних підприємств та зарубіжних країн поставила перед наукою про господарський контроль та практикою ряд нових проблем. В розвитку науки і практики здійснення контролю виявились складності, пов'язані головним чином з нерозробленістю теоретичних основ контролю процесів спільного виробництва. Теорія та практика здійснення контролю, його вплив на процес відтворення в кожній з країн тривалий час орієнтувались на національні сторони організації контролю [23, с.75].

Сьогодні світове господарство предстало не як конгломерат національних економік, а як єдине ціле, що має однаковий та загальний механізм функціонування та розвитку – ринковий механізм», який відповідає генеральному напрямку розвитку цивілізації – «формуванню рівних можливостей для повнокровного розвитку всіх людей та народів Землі на основі використання ресурсів планети» [24, с.121]. Глобалізація – це черговий етап інтернаціоналізації, який ґрунтується на розвиткові інформаційних технологій.

Сучасні технології зв'язку й інформації створили цілком нові умови для руху капіталу, швидкого його переливу з економіки однієї держави в економіку інших, рухом фінансових потоків тепер можна управляти з єдиного телекомунікаційного центру, засоби зв'язку між окремими підрозділами чи філіями транснаціональних компаній дають змогу оперативно змінювати стратегію діяльності, розширювати асортимент послуг і кількість операцій незалежно від адреси розміщення.

В цілому процес формування єдиної системи світового господарства пройшов декілька етапів:

- становлення (XIX ст.);
- боротьба національних капіталів, яка підтримується державою, за панування у глобальній системі міжнародних економічних відносин (перша половина XX ст.);
- розкол світу на дві системи, що функціонують на основі різних принципів та знаходяться в стані антагонічної єдності (період холодної війни);
- перехід до етапу глобалізації ринкової економіки, створення єдиних економічних просторів, існування ТНК та ТНБ у світовій економіці (кін. XX – поч. XXI ст.).

Саме з позицій четвертого етапу необхідно досліджувати сучасний контроль.

Сьогодні глобалізацію зводять до зростаючої економічної відкритості країн, лібералізації національних режимів торгівлі та капіталопотоків, формування глобального фінансового ринку та всесвітньої інформаційної мережі. Все це дійсно притаманне глобалізації, яка є новітнім етапом багатовікового процесу інтернаціоналізації господарського життя.

Глобалізація економіки – не просто черговий сплеск існуючих тенденцій, що посилюють взаємозалежність національних господарств. Глибинна ж сутність глобалізації полягає в тому, що при значній схожості з попередніми періодами своєї історії світова економіка переходить в якісно новий стан.

Це переростання кількісного накопичення інтернаціоналізації господарського життя в нову якість світової економіки в останнє десятиліття минулого століття суттєво прискорилось та посилилось завдяки інформаційній революції та бурхливому розвитку комунікаційних технологій.

В результаті всіх цих зрушень ступінь економічної, науково-технічної, правової та інформаційної взаємозалежності національних господарств досягла такої критичної маси, коли стали неминучі в меншій мірі три принципово нові явища:

1) перетворення на цілісну економічну систему, де національні соціуми стають складовими елементами єдиного всесвітнього економічного організму, спаяними не просто міжнародним розподілом праці, а й гігантськими за своїм масштабом, інколи всесвітніми виробничо-збутовими структурами, глобальною фінансовою системою та планетарною інформаційною мережею;

2) зміна ролі національних та всесвітніх економічних відносин. В минулому провідну роль відігравали перші. Найбільш розвинуті в той чи інший період національні господарства визначали характер, форми та механізми міжнародних відносин, майже нав'язуючи іншим країнам та світовій спільноті в цілому способи господарського спілкування.

Однак по мірі формування наднаціональних фінансових та інших ринків та виробничо-збутових структур всесвітні економічні відносини все більш набувають роль провідних, визначальних, тоді як внутрішньодержавні відносини навіть найбільших та досить могутніх країн вимушені пристосовуватись до реалій глобальної економіки;

3) розмивання та знецінення регулюючих функцій національної держави, яка вже нездатна, як раніше, захищати національну економіку від небажаних зовнішньоекономічних впливів [24].

Таким чином, говорячи про глобалізацію в сучасному світі, необхідно досліджувати її в контексті двох базових тенденцій – до універсалізації світу та зростання його різноманіття. Саме їх взаємодія, як відмічалось вище, та визначає сучасний світовий розвиток, його неоднозначність та, що найважливіше, збереження альтернативності вибору для кожного народу та держави [25].

Вважаємо, що ускладнення сучасного господарського контролю доцільно пов'язати з впровадженням нових державних методів економічного регулювання. Чим ширше впроваджуються методи економічного регулювання, тим більше ускладнюється контроль як необхідна форма зворотнього зв'язку, оновлюються, диверсифікуються і поглиблюються його форми і методи. Суспільно-економічні формації відрізняються одна від одної виробничими відносинами. В свою чергу, нові виробничі відносини є похідними від рівня розвитку виробничих сил. А новим виробничим відносинам повинен відповідати і новий державний устрій. В конкретній державі зміни можуть відбуватись ні в такій послідовності і залежності, але загальна закономірність від цих часткових випадків не залежить. Кожній суспільній формації і, відповідно, державі в цій формації відповідає визначений фінансовий устрій.

Порівняно невеликий історичний період, який характеризується становленням та розвитком такого наднаціонального контролю, новизна та

виключна складність предмета дослідження, не дозволяє глибоко та всебічно дослідити багато аспектів контролю процесів світового господарства. Щодо форм економічного співробітництва країн велике значення мають розробки таких проблем, як сутність, принципи та цілі нового типу контролю, контролю національних та міжнародних відносин, процесів суспільного виробництва та праці. Перед наукою в контролі виникла нова задача – більш повно розкрити національний характер господарського контролю, а в цьому зв'язку визначити його місце в підвищенні ефективності інтернаціонального виробництва. В цьому напрямі майже не проводяться наукові дослідження.

Висновки і перспективи подальших досліджень

1. Однією з причин кризової ситуації, яка склалась в області державного фінансового контролю, є відсутність впровадження наукових розробок щодо удосконалення контролю в практику його здійснення. Недостатню наукову розробленість питань державного фінансового контролю можна пояснити тим, що протягом минулих років його роль як елемента єдиної системи державного управління припинувалась, і лише кризовий стан економіки держави та державних фінансів змусив привернути увагу до практики здійснення державного фінансового контролю. І оскільки чинна система фінансового контролю застаріла, не враховує реалій сьогодення, суперечить принципам побудови демократичної держави, вона потребує невідкладного, належним чином опрацьованого, якісного реформування.

2. Аналізуючи стан, формулюючи мету і завдання сучасного господарського контролю, слід враховувати той факт, що сьогодні відбувається становлення глобальної господарської системи, і сьогодні є необхідність говорити не про загальнодержавний контроль, а контроль більш високого порядку. Попередня система світових координат, що базується на принципах суверенності національних держав та самостійності національних економік трансформується в глобальну систему інтегрованих національних просторів.

3. Інтернаціоналізація господарства, створення спільних підприємств з участю вітчизняних підприємств та зарубіжних країн поставила перед наукою про господарський контроль та практикою ряд нових проблем. В розвитку науки і практики здійснення контролю виявились складності, пов'язані головним чином з нерозробленістю теоретичних основ контролю процесів спільного виробництва. Теорія та практика здійснення контролю, його вплив на процес відтворення в кожній з країн тривалий час орієнтувались на національні сторони організації контролю. Основою глобальної контролюючої і регулюючої систем

повинні стати дві складові – національні держави і певна наднаціональна структура, що координує дії останніх.

4. Сьогодні існує необхідність у створенні теорії господарського контролю, яка носитиме наднаціональний характер і об'єднає в собі методологічні принципи та закономірності контролю в умовах глобального середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хорошковський В.І. Міжнародні фінансові інститути й економічні інтереси України // Фінанси України. – 2002. – №6. – С. 61-71.
2. Мінченко М.М. Корупція і державна служба в Україні// Фінансовий контроль. – 2003. - №2(15). – с.33- 35.
3. Іванова І.М. Стан та перспективи розвитку муніципального фінансового контролю// Фінанси України. – 2005. - №11. – с.140-147.
4. Перевірки контрольних органів: потреба законодавчої регламентації// Підприємництво в Україні. – 2004. - №4. – с.30-31.
5. Каленський М., Стефанюк І. Контрольно-ревізійна служба – суб'єкт державного фінансового контролю підприємницької діяльності. – К.: Ін-т рег. Досл. НАН України, 2001. –203 с.
6. Потарикіна Л.Л. З історії органів контролю УРСР. – К, 1996. – 157 с.
7. Чайка В.М. Підвищення результативності державного фінансового контролю // Фінанси України. - №5. – 2001. – с. 69-71.
8. Білуха М., Зайцев Л. Функції фінансово-господарського контролю й аудиту у формуванні ринкових відносин // Бухгалтерський облік і аудит. – 1996. – №9. – с.6-10
9. Вознесенский Э.А. Финансовый контроль в СССР. – М.: Юридическая литература, 1973.
10. Й.Лесів. Методи менеджменту в умовах ринкової економіки. – К.: Логос, 1998. – 188 с.
11. Шохин С.О. Проблемы и перспективы развития финансового контроля в Российской Федерации. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 352 с.
12. Фирулин И.В. Финансовый контроль необходим// Финансы. – 1996. – №6. – с.48-50
13. Мамішев Зміст і призначення контролю в механізмі управління.// Економіка, фінанси, право. – 2003. - №3 – ст.
14. Рябчиков П. Контроль финансово-хозяйственной деятельности на промышленных предприятиях. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 160 с.

15. Васильева М.В. Совершенствовать финансовый контроль// Финансы СССР. – 1988. - №5. – с.35-39
16. Государственные финансы: Учеб.пособие для студентов экон.вузов и фак./ В.М. Федосов, Л.Д. Буряк и др., под ред. В.М. Федосова, С.Я. Огородника. - К.:Лыбидь,1991 – 276 с.
17. Данилевский Ю.А. Проблемы становления государственного финансового контроля// Бухгалтерский учет. – 1996. - №3. – с.3-6
18. Научная организация управленческого труда, 1968
19. Стефанюк І.Б Державне управління і фінансовий контроль в умовах ринку. //Фінанси України.- 1999- №8 – с76-77
20. Химичева Н.И. Финансовое право: Учебник. – М.: Изд-во БЕК, 1995.
21. Чумаченко Н.Г., Биренберг Б.М., Шпиг А.А. и др. Социалистический контроль: методы и проблемы. – К.: Наукова думка, 1985. – 252 с.
22. Філіпенков А.С., Будкін В.С., Гальчинський А.С. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. – Київ: «Либідь», 2002.- 470 с.
23. Бутынец Ф.Ф. Проблемы хозяйственного контроля и ревизии в сельском хозяйстве (вопросы методологии, теории и практики// Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук. – Житомир, 1986. – 486 с.
24. Шишков Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран? // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – №4. – С. 3-14
25. Загладин Н. Глобализация в контексте альтернатив исторического развития // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – №8. – С. 3